

Reflexió a „SZAKKÉPZÉS: MEGÚJULÁS ELŐTT” című cikkhez

A HVG 2014. június 28-ai SZAKKÉPZÉS: MEGÚJULÁS ELŐTT c. cikkében a Magyar Gazdasági és Iparkamara Gazdaság – és Vállalkozáskutató Intézetének (GVI) elemzése alapján igen sivár kép alakul ki a hazai szakképzésről. Ehhez nagyon sokat nem lehet hozzátenni, hiszen tény, hogy még azok a diákok is, akik elvégzik a szakiskolát, rosszul képzettek, alacsony a munkamoráljuk, életviteli problémákkal küszködnek, és a magára valomit is adó munkaadó ódzkodik alkalmazásuktól. (Egyébként, a nagyarányú munkanélküliség nem csak a szakiskolából kikerülő vagy éppen kimaradó fiatalokat sújtja, hanem a fiatal és kevésbé fiatal diplomásokat is.)

Azzal a megállapítással azonban – két okból – sem értek egyet, hogy az érintett intézményekben az „elvártnál rosszabb képességű” tanárok dolgoznak, így a kialakult helyzet nekik tudható be.

Elsősorban azért nem értek egyet a megállapítással, mert minden tiszteletem ezeké a tanároké, akiket – a BME Műszaki Pedagógia Tanszék tanáráként szerzett tapasztalataim alapján – nem neveznék rosszabb képességűeknek. Kirívóan alacsony társadalmi és anyagi megbecsülés mellett, nagyon alacsony vagy minimális szakmai támogatással (szakmai ismereteik, készségeik megújítására irányuló lehetőségeik korlátozottak, az iparágban bevezetett új eszközök, folyamatok megismerésére, a szükséges új készségek elsajátítására pedig egyáltalán nincs lehetőségük) napi szinten küzdenek az alapkészségekkel (írás, olvasás, matematika) sem rendelkező, szociokulturális háttérükből fakadóan komoly értékvélséggel sújtott diákjaikkal. Az alapkészségek terén jelentkező hiányosságok pótlására a lehetőség minimális, hiszen a szakiskolásoknak heti 12 közismereti órájuk van: öt testnevelés, kettő idegen nyelv, és összesen heti öt órában tanulhatnak matematikát, magyart, természettudományt, és történelmet. A szakiskolai tantervben az informatika egyáltalán nem szerepel. Következésképpen az alapkészségek terén jelentkező hiányosságok pótlására aligha van lehetőség.

Ugyancsak napi problémájuk a szóban forgó pedagógusoknak, hogy nem rendelkeznek megfelelő tananyagokkal akár a szakmai ismeretek oktatására, akár például a szaknyelv oktatásához. Ez azt jelenti, hogy nem egy és nem két kollégának a megfelelő tananyag összeszedése, elkészítése még további nehézségeket jelent. Léteznek a szakmában röviden SDT-nek nevezett szakiskolai digitális tananyagok, azonban ezek alkalmazását számos perifériális intézményben a technikai infrastruktúra hiánya lehetetlenné teszi. Országos szinten pedig a használatukhoz szükséges digitális kompetencia megléte sok esetben kérdéses. Ezen nehézségek ellenére a szakképzésben dolgozó tanárok komoly erőfeszítéseket tesznek oktatásuk hatékonyságának növelésére, még a szükséges szakmai segítség nélkülözése estében is. Új módszerekkel, – lehetőségeikhez képest – a hagyományostól eltérő eszközökkel kísérleteznek.

A nem megfelelő képzettséggel, kompetenciákkal rendelkező fiatalok alkalmazásának nemcsak – a jó esetben – az alapszakképzésben megszerzendő képességek, kompetenciák hiánya az oka. Jól szervezett és jól működő, a képzési igényeket kielégítő továbbképzésekkel nagyban javítható lenne a helyzet, amennyiben a munkavállaló rendelkezne a tanuláshoz szükséges alapkészségekkel (funkcionális analfabetizmus), az önálló tanuláshoz szükséges tanulási készségekkel (pl. önértékelési készségek, képzési szükségletek felmérése stb.), és motivációval. A munkáltató számára – és itt nem a külföldi tulajdonban lévő nagyvállalatokról van szó – kifizetődő kell, hogy legyen munkavállalók beiskoláztatása.

Megoldást kell találnia a munkából való kiesésükre, a képzés finanszírozására, biztosnak kell lennie abban, hogy munkavállalói képzési szükségleteinek maximálisan megfelelő, „minőségi” továbbképzésre tudja beírni az érintetteket. Ezek a feltételek pedig ritkán adóttak, ahogyan ez a Tanszéken a CEDEFOP megbízásából német és dán partnerrel együtt végzett kutatómunka eredményeiből kiderül. Ugyan a kutatómunka 29 európai ország mikro- és kisvállalkozásaiban folyó tanulást és (tovább)képzést méri fel, a problémák a közepes vállalkozásokban is jelentkeznek. A kutatás eredményei azért sem hanyagolhatók el, mert a mikro vállalkozások a hazai üzleti szféra több mint 36%-át jelentik. Hazánkban 2012-ben az 543 773 mikro- és a 24 854 kisvállalkozásban 896 453, illetve 475 398 főt foglalkoztattak, szemben a 4257 közepes vállalkozásban foglalkoztatott 416 798 fővel, és a 805 nagyvállalkozásban foglalkoztatott 671 976 fővel. Az adatok Magyarország 2012. évi SBA tájékoztatójából valók (http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/countries-sheets/2012/hungary_hu.pdf).

A cikk hivatkozik a CEDEFOP és az Eurostat adataira, amely szerint hazánkban – a környező országokhoz képest is – nagyon alacsony a középfokú oktatás keretei között szakképzésben részesülő diákok aránya. A szülők nagy része arra törekszik, hogy gyermekét gimnáziumba járathassa. Ennek érdekében – a felvételi eljárást és megmérettetést elkerülendő – hat- vagy nyolcosztályos gimnáziumba íratják a gyereket. Ebben az életkorban (12 illetve 10 év) a gyerekek többségénél még nem állapítható meg, hogy milyen (szakmai) orientációval rendelkeznek, és valóban a gimnáziumi tanulmányok a legmegfelelőbbek-e számukra. Az így beiskolázott gyerekek nagy részének bizonyosan szakközépiskolában vagy szakiskolában lenne a helye.

A gimnáziumok pedig beiskolázási arányok alapján készített listán való jobb helyezés érdekében hajlamosak a diákjaik tudását felülértékelni, hogy bekerülhessenek a felsőoktatásba. Ennek következtében sokan úgy kerülnek egyetemi képzésbe, hogy kognitív készségeik nem megfelelőek, és öt-hat évnyi kínlódás után adják fel. Ezeknek a fiataloknak is egyértelműen a szakképzésben lenne a helyük.

Másodsorban azért nem értek egyet a megállapítással, mert innen ugyanis már csak egy lépés a szakoktató és a szakmai tanárképzés bűnbaknak történő kikiáltása. Komplex megoldást igénylő, összetett probléma kialakulása és erősödése nem lehet egy társadalmi csoport (szakoktatók, szakmai tanárok) vagy éppenséggel egy képzés (szakoktató-, szakmai tanárképzés) vélt vagy valós hiányosságainak a következménye.

Mint ahogyan önmagában a duális képzés sem fog áttörést jelenteni. A külső képzőhelyen (cégeknél) eltöltött gyakorlati idő valóban jelentős mértékben hozzájárulhat a hatékony szakmatanuláshoz. De a hazai cégek mintegy öt százaléka tart fenn tanműhelyt! Így a diákok többsége számára marad az iskolai tanműhely. Igaz ugyan, hogy a kormányzat a duális szakképzés fejlesztésére 2014 és 2020 között 50 milliárdot szán uniós forrásokból. De az iskolai tanműhelyben elsajátítható szakmai készségek az eszközök és a szakoktatók szakmai ismereteinek elavult volta miatt megkérdőjelezhetők.

Addig is, amíg a fejlesztéseknek látható lesz a hatása, fontos lenne minden szakoktató és szakmai tanár számára biztosítani a módszertani továbbképzésben való részvétel lehetőségét, ahol olyan új módszerekkel ismerkedhetnének meg, amelyek a Z generáció sajátosságait jobban figyelembe veszik. A világ számos országában kísérleteznek a tanulói aktivitásra épülő, és a mobil IKT eszközök használatára épülő módszerekkel, ilyen például a „fordított tanítás” vagy a BYOD mozgalom. A fordított tanítás alkalmazásakor a diákok otthon

készülnek fel az órára – például a mobil eszközükön megnézik az iskola / tanár által készített anyagot – majd az órán az anyag feldolgozását közösen – jelentős tanulói aktivitásra építve – végzik el. A BYOD mozgalom pedig a „Bring Your Own Device” mozgalmat jelenti, ami arra épít, hogy a diákok úgyis magukkal hozzák, és úgyis használják az órán mobil eszközeiket, akkor miért ne lehetne ezt szervesen beépítve a tanórába didaktikai célokra felhasználni.

Ezen túl menően – a folyamatos szakmai fejlődés keretében – ki kellene építeni a szakmai tanárok szakmai továbbképzési rendszerét, amely keretein belül – például az ausztráliai modell mintájára – rendszeresen meghatározott időt töltenek el eredeti szakmájukban, amely során megtanulják, hogy melyek azok a legújabb ismeretek, készségek, kompetenciák, amelyeket diákjaiknak át kell adniuk.

Végül, de nem utolsó sorban olyan szakmai továbbképző rendszerre lenne szükség, amely tényleg alkalmas és képes a készségek, kompetenciák terén jelentkező hiányosságok munkavégzés mellett történő – akár egyéni szintű – pótlására is. Ebbe esetlegesen beletartozhatna a vállalkozóknak nyújtott „pedagógiai” támogatás, amely révén könnyebben felmérheti munkavállalóik képzési szükségleteit, illetve segíthetnek nekik a hiányzó ismeretek, készségek elsajátításában.

Vidékiné Dr. Reményi Judit
egyetemi docens, BME, MPT